

Farkas György

Eltérítő

Japán kapcsolatok a Metropolis új számában

Több okból is örömmel ragadtam magamhoz a *Metropolis* új számát és kezdtem bele az olvasásba. Egyrészt nem titkoltan kedvenc filmes országom Japán, így minden olyan írás, ami a japán filmes kérdésekkel, kultúrával kapcsolatos egyértelműen számíthat az érdeklődésekre. Másrészt két olyan szerzőnek is megtalálható az új *Metropolis* számban az írása, akiket az olvasók már a *Filmszem* lapjairól is ismerhetnek, és ez azért elégedettséggel tölt el szerkesztői minőségemben is. De haladjunk szép sorban.

A lapszám bevezetőjében a szerkesztők kifejezik, hogy lapszámukkal a *Metropolis* több hagyományát is folytatják. Egyfelől a távol-keleti filmkultúrák tárgyalását, amik közül önálló japán tematikájú számmal még nem jelentkeztek, másrészt azt a hagyományt, hogy próbálják a fiatal kutatókat, szerzőket is megjelenési lehetőséghez juttatni. Ez utóbbi esetében kifejezetten érdekes a szerzők összeválogatása, hiszen valóban olyan kutatókat, szerzőket ismerhetünk meg a *Metropolis* lapjain, akikkel még szinte nem is találkozhattunk.

A sort Benke Attila kezdi, aki korábban a *Filmszem* filmtörténeti pályázatát nyerte meg Oshimáról írt tanulmányával. *Felkelő Napok* című írásában a Politikai modernizmus szerepét vizsgálja a japán újhullámban (1960-1972), amivel tulajdonképpen az Oshimáról írt anyagának közegében marad, miközben a korszakot egy lényeges megközelítésben írja le. Ahogy a francia új hullámban meghatározó jelentőségű volt a politikai gondolkodás, úgy a japán újhullámban még inkább. Ráadásul igen fontos megállapítás, hogy a japán újhullám esetében – a nevéből függetlenül – nem a francia újhullám követése, „másolása”, hanem attól független, sőt, azt megelőző mozgalomról van szó! Benke alapos szakirodalmi tájékozottsága és még inkább filmismerete meggyőzi arról az olvasót, hogy következtetései megalapozottak, „tudja, miről beszél”. Igaz, doktori kutatása inkább a műfajokkal kapcsolatos kérdéseket feszeget, személy szerint sokkal szívesebben látnék tőle egy japán újhullámmal, vagy a tanulmány által is említett valamely japán filmrendező életművével kapcsolatos disszertációt.

A következő tanulmány szerzője Jurdi Leila, aki már csak azért is külön figyelemre érdemes, hiszen jelenleg „még csak” mesterszakos tanulmányait végzi. Ő is a japán újhullám filmjeit vizsgálja, azonban teljesen más megközelítésben,

az újhullám alkotásaiban az incesztus-motívum használatának megnövekedése szempontjából. A korszak sok jelentős filmjét megemlítő szövegben örömmel olvastam Akio Jissoji *This transient life* című kulcsfontosságú alkotásának említését is. Főleg azért, mert az inkább csak a kultikussá vált *Ultraman* sorozatról ismert rendező igazán jelentős, az ATG stúdiónál készített filmjeit elszomorítóan kevés tanulmányban idézik. Bár idézi Davis Dessernek a témában alapműnek számító könyvét az incesztus motívum eredetével kapcsolatban, az itt elhangzó utalást a japán eredetmondára érdemes lett volna még összekötni Jissoji filmjének említett jelenetével is, hiszen az pontosan erre a mitikus szövegre utal egészen konkrétan. Ettől függetlenül a tanulmány igen alaposan körbejárja témáját és mind a szakirodalom használatában, mind pedig a filmek ismeretében elismerést érdemel. Jurdi Leila esetében ugyan még a jövő kérdése, hogy milyen kutatási területet választ majd magának, azonban az biztos, hogy érdemes foglalkoznia filmtudománnyal.

A harmadik tanulmány olyan témát mutat be, amely talán ismerős lehet a japán filmkultúráért kevésbé rajongók számára is. A *Kortárs japán horrorfilmek amerikai remake-jei* címen tárgyalt területnek már a címe is kérdéseket vet fel, amiket természetesen a szerző is tárgyal. A japán horrorfilmek, mint zsáner is megmagyarázásra szorul, hiszen a Fábics Natália által is idézett David Kalat a J-Horror kategória alá sorolja még a japán horrorfilmek alapján készített amerikai remake-eket is. Ezzel szemben valóban érdekes kérdés – bár nem ennek a tanulmánynak a keretei között – hogy mennyire mondható akár az *Onibaba*, vagy a *Battle Royale* akár Miike vagy Kurosawa Kiyoshi filmjei a klasszikus műfaji értelemben vett horrorfilmeknek. Talán a problémát az okozza, hogy az említett filmek nem teljesítik a műfaji filmekre vonatkozó kritériumokat, inkább csak használják azoknak a lehetőségeit, de különösebb izgalom és gondolkodás nélkül hágnak át azokat, ahol csak lehet. A tanulmány által is idézett Colette Bailman könyvében egészen odáig elmegy az alapvetésben, hogy Mark Jancovich *Horror: The Film Reader*-e alapján maga is felteszi a kérdést, egyáltalán mi határozza meg, hogy mit is nevezünk műfajnak.

Mivel a tanulmány konkrét határokat húz az általa tárgyalt filmek köré, így a japán horrorfilmhez kapcsolódó további kérdéseket, illetve a területhez közel álló rendezőket inkább csak a kikacsintás szintjén tudja tárgyalni. Az adaptációt mint olyat tekintve így is érdekes szempontokkal találkozhatunk, és remek összefoglalását adja a szerző ennek a témának, még akkor is, ha a vizsgálata tárgykörébe tartozó filmek sora (*Ringu*, *Ju-on*, *The Grudge*, *Dark Water*, *Chakushin ari*) már nem látszik tovább bővülni.

A kötetet záró tanulmány szerzője szintén nem ismeretlen a *Film szem* olvasói előtt, hiszen Pusztai Beáta a pont egy évvel ezelőtti Shakespeare-adaptációk lapszámunkban jelentkezett egy tanulmánnyal a *Romeo x Juliet* anime-sorozat kapcsán az interkulturális adaptáció kérdéseiről. Hozzá kell tenni, hogy talán a szerzők közül ilyen szempontból is kiemelkedik

Pusztai eddigi munkássága, hiszen konzekvensen nem foglalkozik mással, mint a japán animékkal, így azok világát és az azokhoz kapcsolódó határterületeket egészen pontosan ismeri, átlátja. Mostani tanulmányában az egészestés élőszereplős manga-feldolgozások narratívájának töredezettségét vizsgálja meg részletesen. A tanulmány az intermedialitás felől közelítve elemzi fokról-fokra a narratív töredezettség előzményeit, okait és megjelenési formáit. Kezdve a képregény magában foglalt töredezettségével, ami a filmfeldolgozásokban alapvető hozadékként jelenik meg a mozgóképre átírás eredményében, és mint mozgóképes töredezettség él tovább, majd a film szövetébe szervesen integrált filmszerű töredezettségen keresztül egészen az önreflexív töredezettség fogalmáig és ontológiai jelentőségéig.

Pusztai tanulmányának legizgalmasabb tulajdonsága, hogy az egyébként sokak számára inkább csak a tinédzsereknek (vagy az otakuknak) meghagyott japán manga-adaptációk elméleti vizsgálata során olyan filmelméleti jelentőségű megállapításokat és vonásokat fed fel, amik által teljesen új megvilágításban kell látnunk ezeket az intermediális átalakulásokat.

Miután a japán filmkultúra területén a hazai filmes szakírás még erős hiányokkal küzd, különösen is értékelendő a *Metropolis* legújabb lapszáma. Remélhetőleg a most megismert új szerzők nevével még sokszor találkozunk hasonlóan alapos tanulmányok íróiként a japán filmkultúra, filmtörténet további fehér foltjait kiszínesítendő.

A lapszám tartalma

Bevezető

Benke Attila: *Felkelő Napok – Politikai modernizmus a japán újhullámban*

Jurdi Leila: *Az incesztus motívuma a japán újhullám filmjeiben*

Fábics Natália: *Kortárs japán horrorfilmek amerikai remake-jei*

Pusztai Beáta: *Az egész estés élőszereplős mangafeldolgozások narratívájának töredezettsége*

Válogatott bibliográfia

“自然なんや……
こうなるのが
一番自然なんや”
果しない悦楽の淵に
のめりこむ姉と弟!

精神の墮落か、モラルの崩壊か
人間存在の根源をつく
衝撃のロマン

無常

監督・実相寺昭雄
脚本・石堂淑朗

THIS
TRANSIENT
LIFE

田村 信子
石川 美雪

田中三津子
岡村春彦
花ノ本寿
山村弘三
河東けい
菅井きん
集三枝子
小林昭二
寺田 農
岡田英次

音楽 ■ 冬木 透 / 撮影 ■ 稲垣通三・中堀正夫
美術 ■ 池谷仙克 / 照明 ■ 佐野武治
スチール ■ 立木三朗 / 製作 ■ 淡 豊昭

株式会社 実相寺プロダクション + 日本ATG提携
日本ATG配給

映倫
70701